

aspects of this problem have been defined. Theoretically, it is established that the formation of ideas about family life in a special education institution is an important condition for positive experience of creating their own family for people with intellectual disabilities.

Keywords: adolescents, intellectual disability, family perception, image of the family, special education institution.

Стаття надійшла до редакції / Received 25.05.2022

Прийнята до друку / Accepted 15.06.2022

Унікальність тексту 92,5 % (Unicheck ID1012311952)

©Валько Тетяна Ігорівна, 2022.

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-6-10>

УДК:37.016:78-056.24/29]:398.8(477)

Вікторія Вікторівна Гура
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7618-8113>
кандидат педагогічних наук
старший викладач кафедри хореографії
та музично-інструментального виконавства,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
керівник народного фольклорного
ансамблю автентичного співу «Стріла»
м. Суми, Україна
gyravita@gmail.com

Олена Олександрівна Воротинцева
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0684-850X>
завідувачка ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
Закарпатський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
аспірантка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
м. Ужгород, Україна
vorotyntsevaoo@za.kinpro.org.ua

ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СТУДЕНТІВ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОСВІТНИМИ ТРУДНОЩАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО» НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

У науково-методичній статті розглядається проблема проєктування індивідуальної освітньої траєкторії студентів спеціальності «Музичне мистецтво» з моторними та мовленнєвими освітніми труднощами. Акцентовано увагу на підтримці здобувачів освіти зазначеної категорії в освітньому середовищі, залученні до нього додаткових матеріальних чи освітніх ресурсів; на важливості врахування комплексної оцінки мовленнєвого розвитку особи, що надана фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів. Наголошено, що український народнописений фольклор як ключовий ресурс дисципліни «Народний спів» може стати вагомим складовою системи мовленнєвого розвитку студентів. Надано декілька рекомендацій щодо організації занять на матеріалі народнописеного фольклору, зокрема, щодо підбору матеріалів та організації розспівок.

Ключові слова: проєктування, індивідуальна освітня траєкторія, функціональні освітні труднощі, майбутні педагоги-музиканти, інклюзивно-ресурсний центр, праксеологія, український народнописенний фольклор.

Вступ. У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, пріоритетними завданнями системи освіти залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих потреб здобувачів освіти, створення інклюзивного освітнього середовища. Разом із затвердженням 15 грудня 2021 року Порядку організації інклюзивного навчання у закладах фахової передвищої освіти (*Порядок, 2021*) в Україні, така можливість стала доступною на всіх рівнях. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії (далі – ІОТ), згідно із Законом України «Про освіту», відбувається з урахуванням здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду здобувача освіти (*Про освіту, 2022*).

На сьогоднішній день у нашій державі функціонує розгалужена система інклюзивно-ресурсних центрів, метою яких є забезпечення права осіб з різними категоріями освітніх труднощів, зокрема з функціональними освітніми труднощами на здобуття освіти на усіх рівнях. Фахівці (консультанти) здійснюють комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, в ході якої виявляють сильні сторони особи (абітурієнта) та компенсаторні можливості організму, розробляють рекомендації щодо її індивідуальної освітньої траєкторії (*Положення, 2021*). Діагностична інформація та рекомендації, які оформлюються у висновок про комплексну оцінку, дають змогу викладачеві музичних дисциплін взяти участь у розробці якісної індивідуальної освітньої траєкторії студента. При наявності такої співпраці здобувачі освіти, попри особливості розвитку, мають реальну можливість здобути професійні компетентності у будь-якій сфері освіти, зокрема музичному мистецтві.

Врахування фізіологічних особливостей здобувачів вищої освіти, комплексна оцінка розвитку особи, практичний досвід роботи у процесі підготовки студентів з функціональними освітніми

труднощами на матеріалі українського народнописенного фольклору визначає актуальність обраної теми дослідження.

Проблемі проєктування у галузі педагогіки та психології присвятили наукові пошуки вітчизняні і зарубіжні науковці Л. Гур'є (2004), К. Кіпатрик (1925) та інші. І. Малишевська (2013) визначила роль педагогічних технологій у системі корекційної освіти. В. Нечипоренко системно досліджувала проблему кадрового забезпечення інклюзивної загальноосвітньої практики (2020). Особливості інклюзивного навчання осіб з особливими потребами проаналізовано у наукових доробках групи вітчизняних вчених В. Берзін, Л. Борщевської, Л. Даниленко, Т. Дегтяренко, В. Засенко, А. Колупаєвої та А. Шевцова (2021), І. Малишевської (2013) та інших. Спеціальні дослідження щодо вивчення мовленнєвих порушень при дитячому церебральному паралічу належать Р. Лалаєвій (2022), О. Ткачу (2019) та іншим. Порівняльний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду діяльності інклюзивних ресурсних центрів здійснено Н. Софій (2018). Роль інклюзивних ресурсних центрів у забезпеченні якісної освіти особами з особливими освітніми потребами визначена О. Воротинцевою (2022).

Специфіка народного вокалу у сучасному мистецькому просторі України досліджена Н. Цюпою (2017). Особливість народного співу в контексті діяльності хорових колективів розглядається в роботі О. Коломоєць (2012). В. Гура (2021) дослідила процес формування етнокультурної компетентності студентів на матеріалі українського пісенного фольклору. Ю. Картава (2015) вивчила вплив музичного мистецтва на формування особистості здобувача освіти.

Наразі є достатньо матеріалів як теоретичного, так і практичного характеру для роботи з вихованцями закладів дошкільної освіти, з учнями закладів загальної середньої освіти, але для роботи зі студентами, що мають функціональні освітні труднощі, існує дефіцит інформації щодо висвітлення практичного досвіду, зокрема у роботі зі здобувачами вищої освіти – майбутніми

фахівцями музичного мистецтва. Аналіз стану сучасної музичної практики у роботі зі студентами з функціональними освітніми труднощами, в якій використовується народний вокал, залишається поза увагою дослідників.

Мета статті: вивчити проблему проектування індивідуальної освітньої траєкторії студентів спеціальності «Музичне мистецтво» з функціональними освітніми труднощами на матеріалі народнопісенного фольклору. **Завдання:** визначити роль комплексної оцінки розвитку здобувачів освіти з функціональними освітніми труднощами (моторними, мовленнєвими) у розбудові індивідуальної освітньої траєкторії. Сформулювати переваги дисципліни «Народний спів» для розгортання індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти із мовленнєвими порушеннями. Надати рекомендації щодо організації занять на матеріалі народнопісенного фольклору.

Методи дослідження. Для досягнення мети було використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Пошук інформації за темою дослідження здійснювався в електронних базах даних, таких, як: Google Scholar, українських та зарубіжних веб-сайтах. Щодо осмислення наукових проблем та понять дослідження використовувався метод аналізу; для з'ясування стану розроблення проблеми дослідження – методи синтезу та узагальнення; для визначення переваг народнопісенної творчості для розвитку особи з моторними та мовленнєвими труднощами проаналізовано досвід вітчизняних вчених, а також узагальнено власний педагогічний досвід.

Проблема проектування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти із особливими освітніми потребами. Особи з різними освітніми труднощами потребують більш ретельного підходу щодо окреслення перспективи в освітньому процесі і на шляху їхнього досягнення. У Законі України «Про освіту» термін «індивідуальна освітня траєкторія» тлумачиться як «...персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу

здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання» (*Про освіту, 2017*).

Індивідуальна освітня траєкторія особи з освітніми труднощами є своєрідним освітнім та соціальним проектом, який складений фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, педагогами, що працюють у закладі освіти, батьками. Термін «проект» від латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект – це намір, який буде здійснено в майбутньому. Так, В. Кіпатрик (1925) трактує проект як будь-яку роботу, виконану «від усього серця», що має певну цільову настанову. Л. Гур'є (2004) визначає проект як змістовно обґрунтовану і документально оформлену ініціативу, спрямовану на досягнення освітніх цілей у межах певного часу. Метою учасників команди фахівців є підтримка здобувача в освітньому середовищі, залучення додаткових матеріальних та людських ресурсів. Індивідуальна освітня траєкторія має просторово-часові межі, тобто складається на семестр, рік, до здобуття певного рівня освіти.

Для забезпечення права осіб з освітніми труднощами на здобуття будь-якої освіти в Україні створено систему інклюзивних ресурсних центрів, одним із завдань яких є проведення комплексної оцінки розвитку особи та забезпечення їхнього системного кваліфікованого супроводу. Комплексна оцінка — це збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та визначення її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних дисциплін), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг (*Положення, 2021*). Фахівці інклюзивно-ресурсного центру надають практичні рекомендації щодо змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей особи, створення належних умов для навчання залежно від порушення розвитку осіб з освітніми труднощами (доступність приміщень, особливості облаштування робочого місця, використання технічних засобів тощо). Завдяки цьому викладач може відразу взяти до уваги надану інформацію, проектувати

індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти, що, у свою чергу, забезпечить студентоцентричний підхід у наданні якісних освітніх послуг. При такому підході кожний здобувач освіти буде мати широкі можливості для задоволення власних освітніх потреб (Воротинцева, 2022).

Наприклад, обстеження осіб з ДЦП, у яких наявні мовленнєві труднощі, проводиться фахівцями-консультантами за двома основними напрямками: фонетико-неврологічним та психолого-лінгвістичним. При фонетико-неврологічному аналізуються стан рухливості мовленнєвих м'язів, будова і рухливість артикуляційного апарату, можливості утворення й утримування артикуляційних позицій, стан ритміко-мелодійних якостей мовлення, особливості звуковимови; визначається форма клінічного мовнорухового синдрому, рівень та локалізація ураження центральної нервової системи. При психолого-лінгвістичному обстеженні розглядаються особливості фонетичного сприймання, мовленнєвого слуху (О. Ткач, 2019).

Тому, при підготовці майбутніх учителів музики викладачам слід звертати увагу саме на пункт 5 «Напрямки оцінки» висновку про комплексну оцінку розвитку особи від інклюзивно-ресурсного центру. У підпункті «Оцінка мовленнєвого стану» зазначається наявність або відсутність у особи функціональних труднощів мовленнєвого характеру, а також їх вплив на опанування навчальних програм (визначення рівня розвитку та використання вербальної або невербальної мови, розвиток комунікативних навичок, особливості мовленнєвих функцій, темпу і ритму, мелодико-інтонаційного малюнку, характеристик голосу, артикуляційної моторики, стан дихальної, голосової, динамічної сторони мовлення, звукової сторони мовлення тощо).

Слід наголосити, що аналіз вимовної сторони мовлення здійснюється за такими показниками: голос (його сила, висота, модульованість); темп, ритм мовлення; інтонація мовлення; звуковимова (пропуск, заміна, спотворення звуків, загальна розбірливість, виразність мовлення); м'язи мовленнєвого апарату (особливості руху м'язів під час мовлення і в процесі виконання спеціальних завдань: сила м'язів; рухливість; амплітуда, об'єм рухів, симетричність включення в рух, точність

виконання рухів, швидкість переключання рухів, латентний період включення в рух, характер вимови) (Ткач, 2019), – це цінна інформація для викладача від команди інклюзивно-ресурсного центру, яку зумовлює специфіку освітньої траєкторії студента.

Переваги вибіркової дисципліни «Народний спів» для індивідуальної траєкторії розвитку здобувачів освіти із мовленнєвими труднощами. Одним з оптимальних рішень при обранні вибіркової дисципліни для категорії здобувачів освіти з моторними, мовленнєвими труднощами, на нашу думку, є навчальна дисципліна «Народний спів». Аргументацією до цього є твердження Н.Цюпи (2017): «для народного вокалу притаманна природнорозмовна манера співу, робота голосових зв'язок, спрямованість звуку і використання природних грудних і головних резонаторів». О. Коломоєць (2012) підкреслює, що «...для народного вокалу важливим є зв'язок з мовою, що проявляється як у особливостях артикуляції, природно-розмовній манері співу. Якщо ж звернутись до питання техніки звукоутворення, то і у академічній манері, і в народній, надзвичайно важливою є робота голосових зв'язок, спрямованість звуку і правильне використання природних грудних і головних резонаторів. Від дії означених резонаторів залежить характер і забарвленість голосу. Менш за все народні співаки використовують м'яке піднебіння, «купол», «позіх», який слугує прикриттю голосу на верхніх звуках. Спів характеризується відсутністю вібрації, рівністю й стійкістю звуку. Звук випромінюється більш прямолінійно, ніж у «поставлених» голосів, притому резонують переважно груди, ротова порожнина, тверде піднебіння та зуби» (с. 36–41).

Слід зазначити, що автентична манера народного співу не вимагає спеціальної підготовки виконавця. Коли студент вперше виконує пісню, він має плоский, сформований на низькій позиції, відкритий, природній, іноді крикливий звук. У процесі навчання викладач намагається сформувати цілий комплекс єдиної манери народного співу: правильне дихання, гарну артикуляцію, ненапружений звук, приємний тембр, чистоту інтонування, насиченість звучання голосу, слуховий аналіз тощо. Для народної манери співу також характерно: відкрите звукоутворення; грудне

резонування; звуковедення ближче до мовного діалекту, «говірки»; перевага звукового вібраторного природного коливання голосових зв'язок; класифікація голосів – вивід, тончик, мікст; близькість до усної традиції.

Беззаперечно, українська музика, музичний фольклор, народний спів мають значний потенціал для формування професійних компетентностей майбутнього педагога-музиканта, у тому числі й студентів із мовленнєвими труднощами. На нашу думку, органічним (на генетичному рівні) є використання потужних можливостей етномузичних матеріалів, особливого виконання пісні в народній манері для студентів з освітніми труднощами зокрема, що також має не лише навчальну мету, а й корекційну, психологічну та виховну. Завдяки національно-етнічній ментальності, при належних чинниках та умовах (серед яких на першому місці є зверненість до глибинних народних джерел), проявляються індивідуальні особливості психічних процесів (емоції, уява, асоціації, почуття, емпатія, воля, мислення, пам'ять тощо), що інтегруються у фізичний, інтелектуальний, духовний потенціал особистості (Гура, 2021). Народна пісня є джерелом класичної музичної культури та незамінним засобом творчого розвитку особистості. Завдяки особливостям народної пісні: чіткості ритмічного малюнку, повторності мотивів, куплетів, варіаційності форм тощо доцільне використання як винятково цінного матеріалу у мистецькому освітньому процесі навчання студентів, особливо студентів з освітніми труднощами. Вивчаючи музичний фольклор українського народу, народний спів та застосовуючи його у освітньому процесі, викладач має можливість для формування професійних якостей майбутнього музиканта ціннісних орієнтацій, розвитку та вдосконалення музичного мислення, творчої активності, збагачення інтонаційного слухацького досвіду та виховання громадянської позиції здобувача освіти.

Власне у поєднанні логопедичного та праксеологічного підходів до організації освітнього процесу осіб з мовленнєвими порушеннями доцільно використовувати матеріали українського народнопісенного фольклору. Практиологія, або праксіологія – (від грец. Πράξις – дія та грец. λογία) – мова, вчення) – галузь досліджень, що вивчає людську діяльність, зокрема в аспекті її ефективності (Праксіологія, 2022). Вперше цей

термін використав Альфред Еспінас, але великого поширення вона набула у Польщі завдяки філософу, логіку Тадеушу Котарбінському. Він образно називав її «граматикою дії». Одне з головних завдань – знайти загальні закони будь-якої людської діяльності й на цьому ґрунті виробити найбільш загальні норми такої діяльності. При цьому людина вільно обирає, як саме їй діяти. Іншими завданнями праксеології є простежити динаміку прогресу майстерності людини та здійснити аналітичний опис форм, елементів дії, принципів їх взаємодії (П'яківський, 2010).

Окремі рекомендації щодо занять з народного співу. Починати заняття потрібно, звичайно, з розспівок – фрагментів народних пісень (з власного досвіду радимо розспівуватися на веснянках) у низькому діапазоні та рухатися по півтонах угору, поступово посилюючи звучання. Прості, з невеликими стрибками, широкі, кантиленні мелодії народних пісень «Зеленеє жито», «Туман яром», «Летіла зозуля», «Посіяла огірочки» чи пісні календарно-обрядового циклу «Чорнобривий корольок», «Ой весно, весно, весняночка», «Прийшли щедрувати», «А в нашого хазяїна», «Ой летіло, Купайло» тощо в природній автентичній народній манері виконання, на нашу думку, є тим неоціненним підґрунтям для професійного розвитку здобувача освіти, особливо осіб зі мовленнєвими труднощами. Народний вокал – це спів «на посмішці» (верхні зуби повинні бути відкритими). Але треба розрізняти автентичний та народно-академічний вокал. Останній має окультурений, академізований звук. Для оволодіння академічним співом необхідні «перспективні» музичні здібності, попередня спеціальна вокальна підготовка, техніка. Естрадний вокал передбачає вміле використання підсилювачів звуку (мікрофонів), використання специфічних прийомів. Виконавцю народних пісень притаманна вроджена музикальність, довершеність вокальної техніки, вільне володіння природним голосом, тембром, «психологічно забарвленим живим словом».

Серед ефективних прийомів оволодіння народним вокалом є прослуховування народних пісень в аудіо- або відеоформатах, в «живому звучанні» (першоджерела) з метою вивчення діалектичних, регіональних співочих стилів, індивідуальних манер виконання автентичного народнопісенного матеріалу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проєктування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього педагога-музиканта з моторними та мовленнєвими труднощами відбувається на основі результатів комплексної оцінки мовнофізичного стану здобувача освіти та рекомендацій, наданих фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів на цій підставі. Викладач, спираючись на «сильні сторони» особистості, може врахувати їх при консультуванні щодо обрання та подальшого вивчення здобувачем вищої освіти вибіркових навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, що ґрунтується на засадах студентоцентрованого підходу та гарантує студентам з функціональними освітніми труднощами побудову індивідуальної траєкторії навчання з урахуванням потенціалів їхнього

особистісного та професійного зростання. Так, складовою індивідуальної освітньої програми з розвитку мовленнєвої діяльності студентів із функціональними порушеннями є ресурси дисципліни «Народний спів». До них відносимо: зв'язок з мовою, що виявляється в особливостях артикуляції, природно-розмовній манері співу; відсутності вібрації у процесі співу, рівності та стійкості звуку; не вимагає спеціальної підготовки виконавця; стимулює розвиток правильного дихання, гарної артикуляції, ненапруженого звуку, чистоту інтонування, насиченість звучання голосу, слухового аналізу тощо.

Викладені положення відкривають *подальші перспективи емпіричного дослідження науково-методичних засад професійного розвитку студентів вищої школи – майбутніх педагогів, із використанням народнопісенного матеріалу.*

Література

- Берзін В., Борщевська Л., Даниленко Л., Дегтяренко Т., Засенко В., Колупасва А., Шевцов А. Професійна підготовка студентів педагогічного коледжу до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Технології забезпечення роботи практичного психолога з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами : зб. наук. робіт, Київ : ДІА, 2021, 102 с.
- Воротинцева О. Роль інклюзивних ресурсних центрів у забезпеченні якісної освіти особами з особливими освітніми потребами. Безперевна освіта: сучасні дискурси : монографія. Катівце, 2022. С. 182–192.
- Гура В. Формування етнокультурної компетентності студентів на матеріалі українського пісенного фольклору: метод. посіб.: Лебедин : Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка, 2021. 62 с.
- Гурье Л. Проектирование педагогических систем: учеб. пособие. Казань. гос. технол. ун-т. Казань, 2004. 212 с.
- Картава Ю. Виховний вплив музичного мистецтва на формування особистості дитини. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. № 3 (47). С. 274–281.
- Килпатрик В. *Метод проєктів : Применение целевой установки в педагогическом процессе* / пер. Н. В. Чехова. Ленинград : Брокгауз-Ефрон, 1925. 43 с.
- Коломоєць О. Український народний спів як синтез національної традиційності та академічного хорового виконавства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. наук. праць. Вип. 37, Ч. 1: Серія : Педагогіка і психологія. Ялта : РВВ КГУ, 2012. С. 36–41.
- Лалаєва Р. Методика психолінгвістического дослідження порушень усної мови у дітей. URL: http://pedlib.ru/Books/5/0026/5_0026-1.shtml (Дата звернення: 25.05.2022).
- Малишевська І. Роль педагогічних технологій в системі корекційної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. Вип. 45. С. 81–86.
- Нечипоренко В. В. Системно-інституційна діяльність закладу вищої освіти щодо реалізації національних пріоритетів кадрового забезпечення інклюзивної загальноосвітньої практики *Науковий журнал*

- Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 2(3). С. 140–152. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-14>*
- Положення про інклюзивно-ресурсний центр. Постанова Каб. Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 265 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#n11> (Дата звернення: 25.05.2022).
- Порядок організації інклюзивного навчання в закладах фахової передвищої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 15.12.2021 р. № 1321. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1321-2021-p#Text> (Дата звернення: 18.04.2022).
- Праксеологія *Вікіпедія*. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Праксеологія> (Дата звернення: 18.04.2022).
- Про освіту. Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 25.05.2022).
- Пятківський Р. Методичні рекомендації до курсу «Праксеологія» : метод. рек. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. 36 с.
- Софій Н. Інклюзивні ресурсні центри: канадський досвід та українські реалії. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 1. С. 34–40.
- Ткач О. Особливості обстеження мовленнєвого розвитку дітей з ДЦП. *Проблеми сучасної психології* : 36. наук. пр. 2019. С. 785–794.
- Цюпа Н. Специфіка народного вокалу у сучасному мистецькому просторі України (на прикладі діяльності камерних вокальних ансамблів). *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 109–111.

References

- On education. Law of Ukraine. № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Access: 18.04.2022) (ukr).
- On the order of the organization of inclusive training in establishments of professional higher education. The resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1321 (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1321-2021-p#Text> (Access: 18.04.2022) (ukr).
- Berzin, V., Borshchevska, L., Danylenko, L., Dehtiarenko, T., Zasenka, V., Kolupaieva, A., & Shevtsov, A. (2021). Professional Training Of Pedagogical College Students To Work With Children With Special Educational Needs. Technologies for ensuring the work of a practical psychologist with children and youth with special educational needs : DIA (ukr).
- Gurie, L. (2004). Designing pedagogical systems : manual. Kazan State Technological University. (rus).
- Hura, V. (2021). Formation of ethnocultural competence of students on the material of Ukrainian song folklore : Lebedyn Pedagogical college named after A. S. Makarenko (ukr).
- Kartava, Yu. (2015). Educational influence of musical art on the formation of the child's personality. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 47. 274-281 (ukr).
- Kilpatrick, V. (1925). Project method. Application of target setting in the pedagogical process : Brokgaus-Efron Publishing (rus).
- Kolomoiets, O. (2012). Ukrainian folk singing as a synthesis of national tradition and academic choral performance. *Problems of Modern Pedagogical Education*, 37, 36–41 (ukr).
- Lalaieva, R. (2022). Methods of psycholinguistic research of oral speech disorders in children: http://pedlib.ru/Books/5/0026/5_0026-1.shtml (Access: 18.04.2022) (rus).
- Malyshevska, I. (2013). The role of pedagogical technologies in the system of remedial education. *Psychological and Pedagogical Problems of Rural School: Collection of scientific works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*, 45, 81–86 (ukr).

- Nechyporenko, V. V. (2020). Systemic and institutional activities of a higher educational establishment to implement national priorities for staffing inclusive general educational practice *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal* : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council. Iss. 2(3). 140–152. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-14> (ukr).
- On amendments to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the organization of training of persons with special educational needs. The resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 542 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-п#Text> (Access: 18.04.2022) (ukr).
- On approval of the Regulations on the Inclusive Resource Center. The resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 265 (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#n11> (Access: 18.04.2022) (ukr).
- Piatkivskyi, R. (2010). Methodical recommendations for the course “Praxeology”: Symfoniia Forte Publishing (ukr).
- Praxeology/ Wikipedia. (2022). <https://uk.wikipedia.org/wiki/Prakseolohiia/> (Access: 18.04.2022) (ukr).
- Regulations on the free choice of disciplines by applicants for higher education of Sumy Makarenko State Pedagogical University : https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/pro_vilny_vibir_disciplin_e84b5.pdf (Access: 18.04.2022) (ukr).
- Sofii, N. (2018). Inclusive resource centers: the Canadian experience and Ukrainian realities. *Special Child: Education and Upbringing*, 1, 34–40 (ukr).
- Tkach, O. (2019). Features of the survey of speech development of children with cerebral palsy. *Problems of Modern Psychology*, 14, 785-794.
- Tsiupa, N. (2017). The specifics of folk vocals in the contemporary art space of Ukraine (on the example of chamber vocal ensembles). *Young Scientist*, 2. 109–111 (ukr).
- Vorotyntseva, O. (2022). The role of inclusive resource centers in ensuring that persons with special educational needs receive quality education. CONTINUOUS EDUCATION: CURRENT DISCOURSES. Monograph. Editors: Yaroslav Syvokhop, Jakub Swierzawski. Katowice: Publishing House of University of Technology. 182–192 (ukr).

DESIGN OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS OF THE SPECIALTY «MUSIC ART» ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN FOLKLORE

Victoriia Hura, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Choreography and Musical and Instrumental Performance, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Head of the folklore ensemble of authentic singing "STRILA", Sumy, Ukraine, e-mail : gyravita@gmail.com

Olena Vorotyntseva, Head of the Resource Center for Support of Inclusive Education, Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education, postgraduate student at the Department of Special and Inclusive Education, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Uzhgorod, Ukraine, e-mail : vorotyntsevaoo@za.kinppo.org.ua

The article deals with the problem of designing an individual educational trajectory of students specializing in "Musical Art" with functional educational difficulties (motor, speech). The individual educational trajectory of a person is interpreted as a kind of educational project that has space-temporal boundaries for obtaining a certain level of education and is developed by specialists of inclusive resource centers, teachers and parents.

The article proves that the design of the individual educational trajectory of the future teacher-musician with motor and speech difficulties takes place on the basis of the results of a comprehensive assessment of the language-physical condition of the student and recommendations provided by specialists of inclusive

resource centers on this basis. The teacher, relying on the "strengths" of the individual, can take them into account when advising on the selection and further study by the student of higher education of optional academic disciplines within the limits provided by the relevant educational program and curriculum. It is based on the principles of a student-centered approach and guarantees students with functional educational difficulties the construction of individual learning trajectory taking into account the potential of their personal and professional growth. Thus, one of the opportunities for the development of speech activity of students with functional disorders is the resources of the discipline "Folk singing". We consider it to have the following advantages: the connection with the language, which is manifested both in the peculiarities of articulation and the natural conversational manner of singing; lack of vibration during singing, evenness and stability of the sound; does not require special training of the performer; allows you to effectively develop correct breathing, good articulation, relaxed sound, pleasant timbre, purity of intonation, richness of the sound of the voice, auditory analysis, etc.

Key-words: design, individual educational trajectory, functional educational difficulties, future teachers-musicians, inclusive resource center, folk style of singing, Ukrainian folk song, folklore.

Авторський внесок кожного із співавторів: Гура В. В. – 50 %, Воротинцева В. В. – 50 %.

Стаття надійшла до редакції / Received 25.04.2022

Прийнята до друку / Accepted 15.06.2022

Унікальність тексту 85 % (Unicheck ID1012312219)

© Гура Вікторія Вікторівна, Воритинцева Олена Олександрівна 2022

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-6-12>

УДК: 376.3:373.25

Світлана Миколаївна Лупінович

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-6185-470X>

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методик навчання
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя, Україна
svetlanalupinovykh@gmail.com

Ірина Сергіївна Лапшина,

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7875-9485>

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методик навчання,
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя, Україна
ilanishpal@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДИДАКТИЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Наукова стаття присвячена аналізу дидактичних правил проектування електронних форм навчання і їх трансформацію відповідно до потреб інклюзивного навчання. В ході дослідження розглянута ретроспектива змін освітньої парадигми на різних етапах становлення інформаційного суспільства, теоретично обґрунтовані і сформульовані нові дидактичні принципи проектування електронних засобів навчання в умовах комп'ютеризованого освітнього процесу з інклюзивним